

Prikazi i osvrti

Heidi Hayes Jacobs (2010.):
Curriculum 21: Essential Education for a Changing World.
Alexandria VA. ASCD (266 str.)

CURRICULUM 21 Essential Education for a Changing World

Edited by
HEIDI HAYES JACOBS

Fokus zbornika *Kurikulum 21.* – *svrhoviti odgoj i obrazovanje za svijet promjena* jest potaknuti specifičan dijalog, rasprave i djelovanje na svim razinama – u školama, lokalnim zajednicama i obrazovnoj vlasti s ciljem kreiranja suvremene škole koja ne robuje višestoljetnim navikama, već u središtu ima specifične interese i potrebe današnjih učenika i njihovih učitelja.

U uvodniku zbornika Heidi Hayes Jacobs ističe vlastite dvojbe, bliske svima nama koji o odgoju i obrazovanju odgovorno promišljamo. Ona vrlo iskreno i neposredno relativizira kurikulumske ciljeve pitanjem možemo li sa sigurnošću ustvrditi kako škola priprema učenike za bliske godine kada će se naći na tržištu rada ili za, recimo, vrijeme do 2050., do kada se računa da će sigurno trajati njihov radni vijek. Uopće, priprema li škola za današnje izazove? Može li sustav ustrojen

krajem 19. stoljeća pružiti učeniku alate za participiranje u galopirajućoj globalnoj ekonomiji, u eri koja se već naziva „postameričkom“? Zaključak je da moramo osuvremeniti i dinamizirati kurikulum, ali i iz temelja mijenjati školu kako bi odgovorila zahtjevima vremena u kojem živimo. Naša je odgovornost pripremiti učenike o kojima skrbimo za svijet sutrašnjice. Ukoliko kurikulum shvatimo kao svrhovito putovanje u malim koracima, tada taj put treba biti postupan, interaktivan te obogaćen razumijevanjem i uvažavanjem. Mi pregovaramo i izabiremo put, ali učenici su ti koji određuju hoće li uopće „putovati“ te koliko često, na koji način, i, naravno, s kim (čitaj: s kojim učiteljima).

U prvim trima poglavljima: *Novi kurikulum za novo vrijeme, Nadogradnja kurikuluma: tipovi i vještine praćenja i ocjenjivanja 21. stoljeća, Nadogradnja sadržaja: provokacija, osnaživanje i izmjena* Heidi Hayes Jacobs predlaže izmjene kurikuluma. U većini je škola prevladavajući tzv. akademski kurikulum koji već od osnovne škole priprema sve učenike (bez obzira na interese i sposobnosti) za sveučilišta, što je prilično apsurdan izvor frustracija za mnoge sudionike u procesu učenja. Naznake promjena mogu se uočiti u pojedinim državama koje pokušavaju uvesti nove standarde specifičnim ciljevima: 1) preciziranjem globalnih perspektiva, 2) uvođenjem digitalnih i mrežnih alata 21. stoljeća, 3) identificiranjem interdisciplinarnih veza nužnih u svijetu rada. Preispitivanje kurikuluma dovelo je do novih načela u samoj praksi, koja je fokusirana na trajna i djelatna znanja

i vještine, ključne pojmove, pismenost, afirmativno praćenje i ocjenjivanje te specifična znanja za uspješan poslovni život. Kada je riječ o intervencijama u području kurikuluma, model postupne nadogradnje/razvoja postojećeg svakako je prikladniji od modela apsolutnih promjena. Promjene se u školama najčešće percipiraju kao trendovski i vrlo površni zahvati dok nadogradnja ima pozitivan i daleko dublji učinak. Dinamičan pogled na novo i ključno u kurikulumu traži preispitivanje institucije škole. Prema autorici, četiri su ključna elementa koja definiraju kurikulum: organizacija vremena, način na koji su učenici grupirani, kadrovska struktura i korištenje prostora (fizičkog i virtualnog). Fizički prostor ograničava modele učenja kao i kvalitetnu interakciju među učiteljima. Navikli smo na izolaciju, a izolacija je jedan od važnijih razloga zbog kojeg neki od naših učenika prekidaju školovanje. S druge strane, samo suradnjom i zajedničkim djelovanjem neprestano propitujući mišljenja i stavove možemo mijenjati školu i kurikulum, rješavajući se mitova tradicionalne škole, kao što su: „Dobra stara vremena još su uvijek najbolja“, „Bolje je da svi mislimo slično“ ili „Keativnost je opasna – a umjetnost i kultura ionako ne previše važne“.

Proces evaluacije (praćenja, vrjednovanja i naposljetku ocjenjivanja) treba prilagoditi kako bi reflektirao današnje vrijeme. Prvi korak bio bi razviti zamjenske elemente vrjednovanja. Struka treba izdvojiti nove sadržaje prisutne u svakodnevnom životu, a oni mogu biti: dokumentarni filmovi, *web* stranice, digitalne skladbe, *online* časopisi, e-knjige, scenariji, *e-mail* razmjene, *web* prijenosi, *online* tečajevi, videokonferencije, simulacije, blogovi, te ih malo po malo uvoditi u svakodnevni proces učenja te ih uzeti kao ključne u procesu vrjednovanja. Npr. učenici umjesto kratke priče mogu pisati scenarij i iz njega raditi film.

Po pitanju nastavnih planova i programa potrebno je razdrmati uspavanu javnost provocirajući raspravu na svim razinama oko iznalaženja odgovora na pitanja – što je za nas važno i trajno? što je nevažno i prolazno? a što bi trebalo uvoditi jer predstavlja nužnost? Načela su kojima se treba rukovoditi: globalna perspektiva s jasnim razvojnim okvirima u samom sadržaju; osobna i lokalna perspektiva jasna svakom učeniku; cjelovit akademski, emocionalni, fizički i mentalni razvoj kao kriterij za odabir sadržaja; poticanje kreativnosti i inovativnosti za buduću karijeru i rad; dinamično i otvoreno oblikovanje područja učenja koji svojom praktičnošću služe potrebama stvarnog svijeta; aktivno korištenje tehnologije i medija za proširenje mogućih izvora sadržaja; složenost sadržaja adekvatna dobi i stupnju znanja učenika.

Počevši s razmatranjem sadržaja u društvenom području (društvenim znanostima), autorica Jacobs kao ishodište ističe proučavanje čovjeka (sebe), kao osnove za rješavanje svih suvremenih problema. Tradicionalnu podjelu na predmete: zemljopis, povijest, antropologiju, sociologiju, ekonomiju i političke znanosti treba osuvremeniti kombinacijama, koje svakako nude bogatu alternativu (politička ekonomija, antropologija ekonomije, povijesna sociologija, antropologija politike). Ako se ide korak dalje i počne postavljati specifična i suvremena pitanja, naši učenici mogu postati stvarni društveni znanstvenici. Budući da živimo u stoljeću u kojem su lajt motivi: globalna svijesti, mijenjanje gospodarstva, komunikacija zajedničkih tehnologija i opstanka, društvene znanosti pružaju okvir za razumijevanje navedenih fenomena.

Kako bi se uvelo uzbuđenja i prakse u prirodne znanosti, moramo oblikovati nastavni plan i program integrativno pristupajući problemu, a ne oslanjajući se

isključivo na tradicionalni i kruti pristup odvajanja znanosti. Potrebno je osigurati da sveučilišta i istraživačke ustanove rade izravno sa školama kako bi što bolje pripremili potencijalne znanstvenike. Partnerstvo treba temeljiti na stvaranju mogućnosti da svaki učenik poput znanstvenika može provoditi vlastita aktivna istraživanja. Možda zbog straha od kontroverza, škola ponekad izbjegava područje etičnosti u znanosti. Izravan i obrazložen pristup etičkim dilemama u suvremenoj znanosti treba poticati. Razmimoilaženja između moralnih uvjerenja i znanstvenih istraživanja neizbježna su i treba im pristupiti izravno i s poštovanjem.

Obrazovana osoba mora razviti estetski senzibilitet i sposobnost u oblikovanju ideja i izražavanju emocija. Zapanjujuće je da se kurikulum umjetničkog područja još uvijek mora opravdavati u mnogim zemljama, a s obzirom na aktualne rezultate istraživanja o moždanim funkcijama (Jensen, 2005.). Prilikom izrade kurikuluma umjetničkog područja posebno treba skrbiti o dvama segmentima: (1) uputama za poticanje recepcije umjetničkih dijela, (2) razvoju sposobnosti izražavanja stvaralaštvom (produkcijom) i izvedbom (reprodukcijom). Nadogradnja sadržaja odnosi se na uključivanje novih, modernih oblika u svim područjima umjetnosti i dodavanjem globalne komponente. Ova nadogradnja uključuje ne samo uporabu tehničkih i digitalnih alata za umjetnički izraz, nego i nove vrste umjetničkog doživljaja. Naime, umjetničke forme šire se internetom na multimedijalne oblike pa naši učenici mogu imati virtualne estetske susrete i priredbe. S obzirom na temeljnu potrebu za „maštovitim misliocima“, danas posebnu pažnju treba posvetiti razvoju umjetničkog kurikuluma.

U profesionalnom razvoju učitelji također trebaju slijediti duh progresivizma. Baš kao što čine i njihovi učenici, učitelji

trebaju kreirati internetske sadržaje vezane uz posao – nastavnu praksu, sudjelovati na *webinarima* u globalnoj zajednici učenja. U svojim posebnim područjima valja asimilirati nova znanja, ali ne izostaviti ni psihološku, fiziološku i pedagoškijsku perspektivu u radionicima i programima usavršavanja. Osvježavanje sadržaja kurikuluma treba biti usmjereno na učenika, ali i reflektirati profesionalni razvoj učitelja.

Varijante nove škole ponovnog otkrivanja i sjedinjenja struktura školskog programa

U izgradnji školskog ozračja mora se uzeti u obzir širok spektar mogućnosti uz svaki pojedini čimbenik (vrijeme, različite profile učenika i nastavnika, te prostor – fizički i virtualni), zatim se mora sve uskladiti sa stvarnim potrebama učenika. Grci govore o prologu kao „postavljanju scene“. Potrebno je aktivno pristupiti „prolog fazi“ u stvaranju nove škole. Bitna pitanja koja trebaju odgovor prije bilo kakve akcije jesu:

- koji će načini organizacije vremena (šk. godina / raspored) biti najbolja podrška učeniku? Kao primjer možemo navesti tzv. „tjedne otvorene nastave“, kada škola unutar godine planira tri do četiri tjedna za projekte, istraživanja i kreativne radionice.

- kako grupirati učenike da bismo unaprijedili procese učenja? Potrebno je razmisliti o mogućnosti da se s vremena na vrijeme sastavi razreda mijenjaju, naravno ne slučajno već strateški i ciljano. Takav način grupiranja svakako bi donio novu dinamiku, kao i nove perspektive u procesu učenja, a što je najvažnije, pripremio bi ih za suvremeno tržište rada gdje se u prosjeku posao i okruženje mijenja svakih nekoliko godina.

Na koji način kreirati fizički i virtualni prostor, a da bude podrška radu?

Razmišljajući o prostoru, trebali bismo poštovati potrebu učenika za privatnošću. Kvalitetna i nagrađivana arhitektonska rješenja gotovo uvijek u školskom prostoru nude i mirna mjesta za razmišljanje. Hektičan školski život pojačavaju tjeskobni i mračni hodnici, stoga i samo maleni kutak škole, mjesto za samoću, više je nego dobrodošao.

Pet sociotehnoloških trendova koji mijenjaju učenje i poučavanje

Stephen Wilmarth

Poglavlje je posvećeno integriranju tehnologije u kurikulum, ali i utjecaju na socijalne trendove. Nove tehnologije rezultiraju sveprisutnom povezanošću na mnogim razinama, ali te veze često su nestrukturirane. Današnji učenici u tehnološkoj eri posjeduju iskustvo koje je u suprotnosti s linearnim i hijerarhijski strukturiranim znanjem, institucionaliziranim u obrazovnim sustavima. Učenici danas postaju „društveni stvaraoci“ proizvodeći *web* sadržaje te se postavlja pitanje razvoja digitalne pismenosti i poticanja kritičkog mišljenja, ali još izrazitije problematizira se način učenja koji više ne može biti formalno-tradicionalan, već djelatan – „učim čineći“.

Društveni mediji i tehnologija povezivanja najmanje su prisutni u formalnom obrazovanju. Socijalno umrežavanje predstavlja snažan alat u procesu učenja. Način na koji su ljudi povezani, zajednice koje kreiraju određuju snagu učenja. Ako tehnologija nudi zanimljiviju, različitiju, učestaliju komunikaciju socijalnim mrežama, veća je vjerojatnost da će se oblikovati dinamična zajednica učenja.

Razumijevanje *weba*, načina na koji funkcionira, promijenit će shvaćanje potencijala interneta u tome da pomaže u oblikovanju i stvaranju znanja. U ovom smislu, učitelji znalci tražit će

i stvarati aplikacije koje su korisne i jednostavne za korištenje u procesu učenja i poučavanja. Korištenje multimedije, poglavito edukativnih igara, može biti koristan alat učenika u školi i izvan nje. Kretanje virtualnim svijetom postaje sve sofisticiranije i sve bliže stvarnoj socijalnoj interakciji, što će svakako utjecati i na promjene u obrazovnim sustavima, i to vrlo skoro.

Ono što smo mislili da znamo o učenju i poučavanju kroz formalnu edukaciju, možda više nije relevantno. Potrebno je reorganizirati model koji će biti više organski. Naše škole više ne trebaju biti poput katedrala u kojima vlada uzvišeni mir, već poput živih i otvorenih trgova na kojima se razmjenjuje, nudi, daje, aktivno komunicira u manjim ili većim skupinama i pri tome uči.

Učionica velika poput svijeta

Vivien Stewart

Kako treba izgledati moderna škola 21. stoljeća? Što želimo našim unucima? Sigurno ne želimo da se osjećaju zarobljeni u četiri zida, već slobodni u školi velikoj poput svijeta. Kako to postići? Treba omogućiti učenje svuda i u bilo koje vrijeme, s vršnjacima u stvarnom ili virtualnom okruženju. Učiteljima treba pružiti mogućnost da nadograđuju svoje znanje, da ostanu znatiželjni i da tu znatiželju prenose na svoje učenike. Uspješne škole poput uspješnih tvrtka trebaju nuditi kvalitetnu praksu diljem svijeta, a svakodnevna praksa svake škole trebala bi biti provjera uspješnosti kroz uspoređivanje vlastitih standarda s internacionalnima.

Učiniti učenje neodoljivim

Tim Tyson

Kako učitelji usmjeravaju učenike na učenje temeljeno na uzbudljivom, osobnom doživljaju? U kvalitetnim školama tjedno

se održavaju susreti na kojima se kroz provokativnu i otvorenu raspravu analizira praksa. Učitelji analiziraju individualan napredak učenika, usklađuju kurikulum, ističu primjere dobre prakse, drugim riječima svoju zajednicu pretvaraju u zajednicu učenja. Ubrzo svoja iskustva, rezultate i vizije dijele s učiteljima u okruženju, od čega najveću korist imaju učenici. Kao najvažnije mjerilo dobre nastave izdvaja se autentično sudjelovanje u vlastitom procesu učenja. Učenike treba navikavati da ustaljenu mentalnu pasivnost zarobljenu u okruženju suhoparnosti međusobno nepovezanih činjenica transformiraju u dinamičnu aktivnost, u kojoj oni suvereno vladaju vlastitim učenjem i stvaraju trajniji, šire prihvaćen proizvod (npr. rad na projektu, filmski dokumentiran i objavljen na internetu) od ocjene dobivene u razredu.

Medijska pismenost

Frank W. Baker

Bez poznavanja medija ne možemo razviti (niti utjecati na) svijest o vremenu u kojem živimo. Tekst i pismenost nisu više vezani uz knjige, danas govorimo o digitalnim medijima, blogovima, *podcastima*... Digitalna pismenost danas obuhvaća: *upload* (postavljanje sadržaja na internet), *download* („skidanje“ sadržaja s interneta) i *remix* (obradu) glazbe, fotografija i videa; pismeno komuniciranje mobilnim telefonima i tabletima; povezivanje i komunikaciju socijalnim mrežama; korištenje digitalnih kamera i fotoaparata; uređivanje i dijeljenje *online* videa; kreiranje blogova, videoigara, digitalne produkcije i grafičkih novela; participiranje u virtualnim igrama i forumima. Škola danas ne osposobljava učenike za korištenje medija. Mnogi stručnjaci ističu problem izloženosti mladih medijima, bez izgrađenog okvira kritičkog promišljanja, koji uključuje i etičke i

intelektualne vještine, koje bi pomogle da mladi ne vjeruju svemu što vide, pročitaju i čuju. Kao izlaz iz ove prilično delikatne situacije, inzistira se na inicijativi škole. Škole hitno trebaju educirati učitelje kako bi mogli kvalitetno uputiti učenike u dobre i loše strane sveopće digitalizacije te im ponuditi okvir unutar kojega mogu djelovati sigurno, znajući da ne rade ništa što bi moglo naškoditi njima ili bilo kome drugome. S druge strane, mlade treba osposobiti da neupitno digitalno znanje kanaliziraju prema razvoju kompetencija, nužnih u današnjoj globalnoj ekonomiji. U prilog kritičkom promišljanju uloge medija Thoman i drugi educirani učitelji kreirali su pitanja za učenike, kao što su: Tko je autor sadržaja?, Koja je njegova svrha?, Kojom je populaciji namijenjen?, Koje su vrijednosti životni stilovi i stavovi uključeni ili isključeni iz sadržaja i zašto? Gdje mogu dobiti dodatne informacije, drugačije perspektive ili provjeriti informacije? Na koji način mogu iskoristiti informacije? Istraživanja su pokazala da učenici koji su prošli kolegije medijske pismenosti, „medijski tekst“ (ali i subtekst) gledaju sasvim drugim očima. Drugi veliki benefit medijskog opismenjavanja u školi jest angažman i inicijativa učenika u području koje im je izrazito zanimljivo. Kao završnu preporuku, i u našim školama, ističemo implementiranje medijske pismenosti u sve školske predmete, uz nužnu prethodnu edukaciju učitelja.

Digitalni portfoliji i kurikularne mape

David Niguidula

Nakoji sunačin supovezane kurikularne mape učitelja i digitalni portfoliji učenika, i kako se mogu iskoristiti kao *feedback*?

Digitalni portfoliji multimedijalne su zbirke učeničkih radova, a zapravo dokumentiraju učeničke vještine i znanja. Sadržaji mogu biti pisani dokumenti,

fotografije, prezentacije, audiozapisi i videozapisi. Portfoliji su sve češća želja i u našoj odgojno-obrazovnoj praksi jer pružaju uvid u rad učenika kroz godinu a, rekao bih, uspješno se mogu implementirati i u procese vrjednovanja na nacionalnoj razini te pridružiti rezultatima državne mature. Predstavljanje vlastitih radova ima konkretne implikacije i na rad učitelja, koji moraju strateški dobro razmisliti kakve će zadatke zadavati svojim učenicima. Drugim riječima, kvaliteta zadatka, vizija, ciljevi i očekivanja učitelja sigurno će usmjeriti učenika prema više ili manje kvalitetnim rezultatima, odnosno više ili manje kvalitetnom portfoliju. Kurikularne mape predstavljaju učiteljev rad te zajedno s portfolijima čine prostor za stalno kritičko promišljanje i alat za stalno unaprjeđivanje procesa učenja. Revizija kurikuluma započinje (i organski se stalno odvija) upravo u tom prostoru, među istinskim akterima, a svi oni koji bučno i napadno nude velike rezove i revolucije, grubo zanemaruju tu činjenicu neprimodno se namećući.

Obrazovanje za održivu budućnost

Jamie P. Cloud

Nerazmjer između malobrojnih bogatih i mnogobrojnih siromašnih, brojne krize, svjetska recesija neki su od važnijih pokazatelja da sadašnje i buduće generacije trebamo odgajati kako bi odgovornije od svojih predaka koristili resurse koji im stoje na raspolaganju. Morat ćemo mlade i u školama učiti da djeluju unutar postavljenih pravila jer ih svi zdravi i prirodni sustavi imaju. Naša će uloga biti da identificiramo i podržavamo zdrave navike jer ovisimo o njima, da pronalazimo sreću, da dišemo slobodno. Moramo neprestano učiti zajedno s našom djecom i učenicima kako pomiriti razlike između individualnih prava i odgovornosti.

Promišljanje kurikuluma 21. stoljeća

Arthur L. Costa i Bena Kallick

Promjena naših mentalnih modela o učenju, poučavanju, ili vrjednovanju učeničkog napretka ne odvija se tako brzo. Promjene zahtijevaju otvorenost, fleksibilnost, strpljenje i hrabrost. Revidiranje prakse najprije uključuje promjenu svijesti, nakon čega slijede nova pravila i navike koje će zamijeniti one stare. Učitelji su istinski futuristi, jer osim što pripremaju učenike za sadašnjost, u isto vrijeme to čine i za budućnost. U isto vrijeme, učitelji trebaju biti svjesni da se nove vizije vežu uz razvijanje vještina preživljavanja u svijetu budućnosti, a to su: kreativnost i inovativnost, kritičko mišljenje i rješavanje stvarnih problema, komunikacija i suradnja. Tu viziju treba sadržavati i kurikulum koji treba organizirati kao osnovu za učenje bilo kojeg sadržaja. Kurikulum treba omogućiti učenicima participiranje u radu sa stvarnim problemima, dilemama i sukobima o čijim rješenjima treba razvijati strategiju, u kojoj će se ogledati znanje, sklonosti ili stavovi, ali i vještine te ponašanje koje će biti iskoristivo u daljnjem učenju i životu. U tom segmentu, proniknuti u bit vlastitog mišljenja kroz vježbu, refleksiju, evaluaciju i dosljednost predstavlja moćan alat u oblikovanju i poboljšavanju kompetencija. Uspješnost procesa učenja u razredu temelji se na kontinuiranom radu učenika, nikako na 45 minuta učiteljeva monologa. Učitelj treba biti dobronamjerman i empatičan, i u razredu i s kolegama, spreman prihvatiti mišljenje i kritiku te neprestano promišljati o poboljšanju vlastite prakse kontinuiranim učenjem.

Tomislav Seletković

Upute autorima

Školski vjesnik — časopis za pedagoška i školska pitanja, prvenstveno je usmjeren na objavljivanje izvornih znanstvenih radova iz područja pedagogijske znanosti, ali i drugih društvenih i humanističkih područja koja tematiziraju pitanja odgoja, obrazovanja i škole. Osim znanstvenih radova, časopis objavljuje kritičke prikaze i recenzije knjiga i časopisa iz područja pedagogije i srodnih znanstvenih disciplina, izvješća o znanstvenim i stručnim skupovima, informacije o značajnim događajima u svijetu obrazovanja te literarne radove prosvjetnih djelatnika.

Časopis izlazi četiri puta godišnje.

Uredništvo prima isključivo neobjavljene rukopise. Radovi se dostavljaju uredništvu elektroničkim putem, na adresu: skolskivjesnik@ffst.hr.

Uredništvo zadržava pravo da rukopis prilagodi normama hrvatskog standardnog jezika. Rukopisi se ne vraćaju. Članci mogu biti pisani na hrvatskom, engleskom, talijanskom, njemačkom i francuskom jeziku. Članci napisani na stranim jezicima objavljuju se uz prijevode sažetaka na hrvatski i još jedan strani jezik, a iznimno, uredništvo može donijeti odluku da se određeni članak prevede i objavi i na hrvatskom jeziku.

I. Kategorizacija znanstvenih radova

Kategoriju predlaže autor, a konačnu odluku, na prijedlog dvaju recenzenata, donosi uredništvo.

Izvorni znanstveni rad (Original scientific article) prema ocjeni recenzenata i uredništva, sadrži još neobjavljene originalne teorijske ili praktične rezultate izvornih istraživanja. Ti su članci napisani tako da se na temelju danih informacija mogu provjeriti dobiveni rezultati, analize i izvodi.

Prethodno priopćenje (Preliminary communication) sadrži jedan ili više novih znanstvenih podataka, ali bez dovoljno pojedinosti koje bi omogućivale provjeru kao kod izvornih znanstvenih članaka. Ono donosi nove rezultate znanstvenih istraživanja (završenih, ili onih koja su još u tijeku), a koja zbog aktualnosti zahtijevaju brzo objavljivanje.

Pregledni članak (Review article) originalan je i sažet prikaz stanja i tendencija razvoja nekog područja istraživanja s kritičkim osvrtom i prosudbom. Navedena literatura mora biti dovoljno cjelovita da omogućuje dobar uvid i uključivanje u prikazano područje.

Stručni članak (Professional article) informira i uvodi u problematiku struke ili prikazuje neka originalna rješenja iz njezina područja. Rad ne mora biti vezan uz originalna istraživanja nego sadrži doprinos primjeni poznatih znanstvenih rezultata i njihovu prilagođavanju potrebama prakse te širenju znanja.

Izlaganje sa znanstvenog skupa (Presentation from a scientific conference) je priopćenje iznijeto na znanstvenom skupu i prikazano u pisanom obliku, koje ne ulazi ni u jednu od prethodnih kategorija.

II. Tehničke i metodološke upute

Zbog praktičnih razloga u vezi s obradom teksta, molimo suradnike da se obvezno pridržavaju sljedećih tehničkih i metodoloških uputa:

Opseg znanstvenog rada poželjno je da sadrži do 16 autorskih kartica (oko 29 tisuća znakova). On uključuje: sažetak, literaturu, bilješke i prostor za grafičke radove. Sažetak

rada, opsega od 200 do 250 riječi, odnosno od 10 do 15 redaka, treba upućivati na svrhu rada, upotrijebljenu metodologiju, najvažnije rezultate i zaključak. Na kraju sažetka, pod oznakom „ključne riječi“ treba abecednim redom navesti najvažnije pojmove koji se obrađuju u tekstu, najviše do pet (5) riječi. Sažetak i ključne riječi poželjno je prevesti na engleski jezik.

Kada se u radu navode tuđe sintagme, ideje, podaci, pojmovi i sl., odnosno **parafraziraju drugi autori ili upućuje na rezultate istraživanja drugih**, to se označava u osnovnom tekstu, a ne u bilješkama. Izvor se stavlja u zagrade i sadrži prezime autora, godinu izdanja i, u slučaju navoda, stranicu, npr. (Pastuović, 2000.) ili (Pastuović, 2000.:107). Ako rad ima dva autora, treba navesti oba, na primjer (Pilić i Stankov, 1998.). U slučaju zajedničkog rada triju ili više autora, koristi se oblik „i suradnici“, na primjer (Stankov i sur., 2001.).

Grafički prikazi (tablice, grafikoni, crteži i slično) moraju biti izrađeni crno-bijelo kako bi bili prilagodljivi crno-bijelom tisku časopisa.

Sljedeći europski (pod)sustav pozivnih bilježaka ispod teksta, **bilješke** se pišu na dnu stranice, označene neprekinutim nizom brojeva od jedan (1) dalje kroz čitav tekst. Za bilješke, citiranje i navođenje literature treba poštovati uobičajene norme znanstvenoga prikazivanja teksta:

Knjiga:

Ivanek, A. (1999.): *Znanjem do promjena*, Zagreb: HPKZ

Glasser, W. (1999.): *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Zagreb: Educa

Prilog u zborniku

Pilić, Š. (1996.) *Socijalno podrijetlo i karijerna mobilnost nastavnika*, u: Hrvoje Vrgoč (ur.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo*, Zagreb: HPKZ, str. 443-450.

Članak u časopisu

Pastuović, N. (2000.): Znanstvenim istraživanjem do boljeg obrazovanja. *Školski vjesnik* 49 (1): 105-108. (Broj 49 označava godište/volumen časopisa, jedan (1) broj sveska unutar godišta, a 105-108 paginaciju rada na svesku).

Elektronički izvor

Anthony Carroll, *Faith, reason and modernity* (30. 09. 2006.), <http://www.theatablet.co.uk> (12. 02. 2009.).

Piše se ime i prezime autora, naslov članka (u zagradama datum postavljanja članka, ako je naveden) te internetska adresa (u zagradama datum zadnjeg pristupa).

Recenzije i prikazi domaćih i stranih izdanja, koja nisu starija od tri godine, iznose najviše pet (5) autorskih kartica teksta, uz točne bibliografske navode djela. Isti opseg vrijedi i za druge priloge (izvješća, literarne radove) koji ne podliježu kategorizaciji.

Uz priloge, autor treba dostaviti sljedeće podatke: ime i prezime, akademski stupanj, naziv i adresu ustanove u kojoj je zaposlen, osobnu adresu stanovanja i elektroničku adresu.

Svaki autor dobiva jedan (1) primjerak Školskog vjesnika s njegovim objavljenim prilogom.

Instructions for authors

“Skolski vjesnik” — journal for pedagogical and educational matters is oriented to publishing original scientific works from the area of pedagogical science, but also from other areas of Social Science and Humanities that deal with upbringing, education and school. Apart from scientific articles, the journal publishes critical reviews of books and journals from the area of pedagogy and related scientific disciplines, reports on scientific and professional conferences, information on significant events from the world of education and literary works of employees in the educational system.

The journal is published **four times** a year.

The editorial board accepts unpublished manuscripts only. The works are to be submitted to the editorial board electronically, on the e-mail address: skolskivjesnik@ffst.hr.

The editorial board reserves the right to adjust the manuscript according to the norms of the Standard Croatian language. The manuscripts will not be returned. Articles can be written in Croatian, English, Italian, German and French. The articles written in foreign languages will be published along with summaries translated in Croatian and in another foreign language. Exceptionally the editorial board can make the decision to translate and publish a certain article in Croatian as well.

I Categorization of scientific works

The category is suggested by the author him/herself and the final decision is made by the editorial board according to the estimate of two reviewers.

Original scientific article according to the estimate of reviewers and editorial board contains unpublished original theoretical or practical results of original research. These articles are written in such manner that given results, analyses and deductions can be examined on the basis of the given information.

Preliminary communication contains one or more new scientific data, but without sufficient detail that would enable verification as in original scientific article. It brings new results of scientific research (completed or ongoing) which due to its contemporary nature require prompt publication.

Review article is an original and concise review of conditions and tendencies of development of a particular research area with a critical commentary and assessment. The references must be exhaustive enough to enable a good insight and involvement into the problem area that is reviewed.

Professional article informs and introduces the problem area of a profession or displays some original solutions from its area. The article does not have to be related to original research; it rather contains contributions to the implementation of the familiar scientific results and their adjustment to the needs of the profession including the knowledge expansion.

Presentation from a scientific conference is an announcement given at a scientific conference and displayed in writing and does not fall into neither of the aforementioned categories.

II Technical and methodological instructions

For practical reasons regarding text design, we request of authors to obligatorily adhere to the following technical and methodological instructions:

The work volume should preferably contain up to 16 standard pages (about 29 thousand characters). It includes: a summary, references, notes and the space for graphical content. The summary, from 200 to 250 words, that is from 10 to 15 lines, should point out the purpose of work, the methodology used in it, the most significant results and the conclusion. At the end of the summary, under the "key words" marking, the most important terms from the text should be added in the alphabetical order, maximally five (5) words. It is preferred that the summary and the key words are translated into English.

Whenever someone else's phrases, ideas, data, terms etc. are quoted in an article, that is **when other authors are being paraphrased or when someone else's research results are referred to**, that should be marked in the body of the text, not in the notes. The reference is placed in the brackets and should contain the author's surname, year of publication and in case of quotation, the page, e.g. (Pastuović, 2000) or (Pastuović, 2000:107). If a work has two authors, both of them should be mentioned, e.g. (Pilić and Stankov, 1998). In case of joint authorship of three or more authors, the abbreviation "and assoc." (and associates) is used, i.e. (Stankov and assoc., 2001).

Graphical content (tables, graphs, drawings etc.) has to be made in black-and-white so that it could be adjustable to the black-and-white print of the journal.

Following the European (sub)system of positive notes under a text, the notes are written at the bottom of a page, marked with continuing numbers from one (1) to more throughout the text. In writing notes, quotations and references, one should follow the common standards of scientific text representation:

A book:

Ivanek, Ana (1999): *Znanjem do promjena*, Zagreb: HPKZ

Glasser, W. (1999): *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Zagreb: Educa

An article in a collection of papers

Pilić, Šime (1996): *Socijalno podrijetlo i karijerna mobilnost nastavnika*, in: H. Vrgoč (ed.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo*, Zagreb: HPKZ, pp. 443-450.

An article published in a journal

Pastuović, Nikola (2000): *Znanstvenim istraživanjem do boljeg obrazovanja*. *Školski vjesnik* 49 (01):105-108

(The number 49 is the year/volume of the journal, one (1) is the number of an issue within a year, and 105-108 are the pages where the article is to be found.)

Electronic source

Anthony Carroll, *Faith, reason and modernity* (30th September 2006), <http://www.theatablet.co.uk> (12th February 2009).

Author's name and surname are given, the title of the article (in brackets the date of uploading, if it was given) and the web address (the date of the last access is added in the brackets).

Reviews of national and foreign publications that are not older than three years should not contain more than five (5) standard pages with accurate bibliographical references of the work. The same amount applies to other contributions (reports, literary works) which do not undergo the categorization.

With each contribution the following data should be submitted: author's name and surname, academic title, the address of the institution where he/she is employed and his/her e-mail address.

Each author will receive one (1) copy of "Školski vjesnik" with his/her published contribution.

Školski vjesnik

journal
for educational
and school issues

volume 61, no. 4, page 411-586,
Split, 2012.

Publishers

Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Split Branch
Faculty of Philosophy, University of Split

Editorial Advisory Board

Jean Biarnes (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Paris, France); **Ivan Bošković** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Laura Bonica** (Faculty of Psychology, University of Turin, Turin, Italy); **Mirjana Dedač** (Georgetown University, Washington DC, USA); **Anka Došen-Dobud** (retired university professor, Zagreb, Croatia); **Matjaž Duž** (The Faculty of Education, University of Maribor, Maribor, Slovenia); **Andrew Gibbons** (Auckland University of Technology, New Zealand); **Sait Kačapor** (Faculty of Pedagogy, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina); **Alenka Kobolt** (Faculty of Education, University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia); **Edvard Majaron** (Faculty of Education, University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia); **Franjo Maletić** (Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Zagreb Croatia); **Marina Marasović-Alujević** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Tonko Maroević** (Institute for the History of Croatian Literature, Theatre and Music, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia); **Milan Matijević** (The Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Zagreb, Croatia); **Hrvojka Mihanović-Salopek** (Institute for the History of Croatian Literature, Theatre and Music, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia); **Josip Milat** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Tullia Musatti** (Institute of Cognitive Sciences and Technologies, National Research Council, Rome, Italy); **Mirjana Nazor** (Faculty of Natural Sciences, Mathematics and Education, University of Split, Split, Croatia); **Jadranka Nemeth-Jajić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Florence Pirard** (Unité Education Petit Enfance et Formation des Professionnels, Liège, Belgium); **Stjepan Rodek** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Mira Stambak** (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Paris, France); **Ronald G. Sultana** (University of Malta, Msida, Malta); **Malgorzata Suswillo** (University of Warmia and Mazury, Olsztyn, Poland); **Kornelija Špoljar** (The Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Zagreb, Croatia); **Nevio Šetić** (Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Zagreb, Croatia); **Gerhard Tulodziecki** (University of Paderborn, Paderborn, Germany); **Herbert Tschamler** (Ludwig Maximilians University of Munich, Munich, Germany); **Adnan Tufekčić** (University of Tuzla, Tuzla, Bosnia and Herzegovina); **Jasminka Zloković** (The Faculty of Philosophy, University of Rijeka, Rijeka, Croatia); **Slađana Zuković** (Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija); **Berislav Zarnić** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia)

Editorial Board

Ivan Bošković (Faculty of Philosophy, University of Split); **Snježana Dimzov** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Snježana Dobrota** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Goran Golovko** (Academy of Arts, University of Split); **Hicela Ivon** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Srećko Jurišić** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Goran Kardum** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Dubravka Kuščević** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Marina Marasović-Alujević** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Ivan Maršić** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Branimir Mendeš** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Pavao Mijić** (Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Zagreb, Split Branch); **Irena Mišurac-Zorica** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Mirjana Nazor** (Faculty of Natural Sciences, Mathematics and Education, University of Split); **Diana Nenadić-Bilan** (Department of Teachers' and Preschool Teachers' Education, University of Zadar); **Stjepan Rodek** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Gloria Vickov** (Faculty of Philosophy, University of Split)

Executive Editorial Board

Snježana Dobrota, Hicela Ivon, Srećko Jurišić, Branimir Mendeš,
Pavao Mijić, Mirjana Nazor, Stjepan Rodek (all from Split)

Editor-in-Chief

Hicela Ivon, Faculty of Philosophy, University of Split

Executive Editor

Pavao Mijić, Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Split
Branch, Split, Croatia

The articles published in "Školski vjesnik" are indexed and
abstracted in the following international secondary publications:

*Linguistics and Language Behavior Abstracts (LLBA),
Library & Information Science Abstracts (USA)
(ProQuest, Periodical Acquisitions, Michigan)
Education Research Complete with Full Text EBSCO
Publishing*

MLA International Bibliography

Hrcak – Portal of scientific journals of Croatia

Address of the Editorial Board: Filozofski fakultet
Sveučilišta u Splitu, 21 000 Split, Nikole Tesle 12,
telephone number: 385 (021) 38 40 17;
e-mail address: skolskivjesnik@ffst.hr

Language editing in Croatian and English:

Ivana Cagalj

Translation of summaries in Italian: Srećko Jurišić
Annual subscription: Schools and other institutions – 200
HRK (two copies 250 HRK) Individuals – 100 HRK (pupils,
students and senior citizens 65 HRK; abroad 300 HRK)
(Giro Account Number – 2360000-1400144321, with the
note "za Školski vjesnik")

Prepress and printing: Dalmatina Tisak – Duće, Omiš

The publishing of "Školski vjesnik" is co-financed by the Ministry of Science, Education and Sports of
the Republic of Croatia; City of Split.

UDK: 37
ISSN: 0037-654X

ŠKOLSKI VJESNIK
Časopis za pedagoška i školska pitanja

ISSN 1848-0756
Školski vjesnik (CD-ROM)